

72

LA CRISI DE L'ANTIC RÈGIM A MENORCA (1781-1814)

MIQUEL ÀNGEL CASASNOVAS CAMPS

EDICIONS **DOCUMENTA** BALEAR

2013

Introducció

És prou conegut que la Menorca del segle XVIII té unes connotacions especials que la diferencien de la resta de les Balears. En efecte, el final de la guerra de Successió tingué com a conseqüència la cessió de Menorca a la Corona britànica en compliment del tractat d'Utrecht (1713). Des d'aleshores, i durant setanta anys, Menorca fou una possessió britànica, fora de l'ocupació militar francesa durant la guerra dels Set Anys (1756-1763). Durant aquest període l'illa mantingué les seves antigues institucions d'autogovern –tot i que mediatitzades i no poc alterades pel Govern britànic–, el català continuava essent la llengua de l'administració alhora que s'utilitzava també en la producció cultural, mentre que l'economia i la demografia experimentaven una forta embranzida. Mentrestant, l'illa esdevingué una peça clau al tauler de la diplomàcia europea per mor de l'alt valor militar i estratègic del port de Maó. Tot i els importants canvis succeïts, els menorquins conservaven la seva idiosincràsia que es resumia en la fidelitat a la religió catòlica, la conservació de les seves velles lleis i institucions i l'ús normal de la pròpia llengua i cultura.

Aquest llibre comença precisament en el moment en què Espanya recupera Menorca. La conquesta de Menorca per les armes borbòniques (1781-82) es veurà confirmada i reconeguda internacionalment per la pau de Versalles (1783). Comença així un llarg procés d'encaix, difícil i complex, de l'illa dins l'engranatge de la monarquia borbònica, interromput només per la breu ocupació militar britànica de 1798-1802 (allò que la historiografia menorquina sol anomenar, una mica impròpiament, tercera dominació britànica). Si 1781 és una data ben menorquina, la que posa punt i final a la nostra narració –1814– s'explica més aviat per la història general europea i espanyola. A Europa, significa la derrota de Napoleó i el començament del Congrés de Viena, que pretén dissenyar un nou ordre al continent. A Espanya, el retorn de Ferran VII restaurarà l'absolutisme anorreat

tota l'obra legislativa de les Corts. Entre ambdues dates transcorren poc més de tres decennis. Es tracta, tanmateix, d'un període crucial de la història que marca la transició vers el món contemporani. L'Antic Règim entès com la pervivència d'una societat basada en la desigualtat legal i el privilegi; en una economia organitzada per a generar renda destinada a mantenir la posició dels privilegiats; i, finalment, en un poder absolut, indivisible i autònom, es troba en crisi. Entra, per dir-ho així, en fase terminal, tot i que la seva agonia serà molt llarga. Simultàniament, s'està gestant un nou model social i un nou ordre polític, mentre que l'evolució de les forces productives apunta ja vers les formes capitalistes. Tot plegat tindrà, és clar, àmplies repercussions en la cultura i les mentalitats. El teló de fons dels esdeveniments serà, és clar, el llarg cicle que s'inicia amb la Revolució americana i continua amb la francesa de 1789 i el dilatat període bèl·lic que s'enceta el 1793 i no es clou fins el 1815, després de l'ensurt de l'imperi dels Cent Dies. Tot plegat tindrà, com veurem, una notable incidència sobre una illa que no havia deixat de ser un enclavament de gran importància estratègica en

plena Mediterrània. La descomposició de l'ordre internacional vigent des del tractat d'Utrecht i el sistema d'aliances tradicional, trasbalsat pel terratrèmol de la Revolució Francesa i el posterior ascens de Napoleó, hi tindrà molt a veure.

Dividim aquest llibre en quatre grans apartats. El primer pretén ser una breu mirada sobre els aspectes més estructurals del període que ens proposam d'analitzar: la demografia, la societat, l'economia, les institucions i la cultura. Els altres tres incidiran en els fets de caire més *esdevenimental* estudiant la incorporació de Menorca dins la Corona espanyola, l'ocupació militar britànica i la crisi produïda per la devolució de Menorca a Espanya després del tractat d'Amiens i, finalment, la guerra del Francès en la qual es produeix la primera revolució liberal i l'eclosió del debat ideològic.